

65. Проблема відчуження та шляхи її подолання.

У залежності від того, з яких позицій учені розглядають природу відчуження, можна виділити три основні підходи у вивченні явищ відчуження в західній філософії.

По-перше, психологічний підхід (на Заході — найбільш розповсюджений), який зосереджує свою увагу на дослідженні різноманітних психологічних станів індивіда та розкриває ставлення індивіда до самого себе, до інших людей, до навколишнього світу. В даному випадку вивчаються не соціальні умови життя людей, а власне, індивідуальні особливості окремої людини. Основним методом, за допомогою якого намагаються зняти внутрішню напругу і конфліктність людини, і повернути її до психічно здорового стану — є психоаналіз (що свідчить про певний вплив на Західну філософію фрейдівської теорії психоаналізу). Проте, як би не впливали на структуру особистості індивідуальним шляхом, тим не менше практично не вдається звільнитися від проблеми відчуження людини. У визначеному контексті психологічний підхід є дотичним до вивчення феномену відчуження в антропологічному сенсі (оскільки акцентує на індивідуальних проявах відчуження).

По-друге, соціологічний підхід, який пов'язується, перш за все, з розподілом соціальної та особистісної дезорганізації. Тут з'являється новий комплекс проблем, спрямований в основному на вивчення поведінки особистості в процесі її розумової та фізичної діяльності. Іноді відчуження особистості у суспільстві пов'язують із соціальною ізоляцією. Проте проблема відчуження не завжди супроводжується соціальною ізоляцією особистості. Адже, можна знаходитись серед людей, контактувати з ними, взаємодіяти і водночас відчувати відокремленість, непричетність до того, що відбувається. Ця проблема загострюється відчуттям внутрішньої порожнечі, самозреченням, «рефлексивним уходом від світу», «внутрішньою еміграцією», які у своїй сукупності і являють проблему самовідчуження.

І, по-третє, культурологічний підхід, котрий обумовлений аналізом різноманітних культурних конфліктів і дослідженням так званої маргінальної людини. Представники цього напрямку характеризують сучасну культуру як відчужену від традиційних цінностей культури минулого. Усі вони виступають проти ціннісних орієнтацій сучасного суспільства, де пріоритетним стало матеріальне, а не духовне. Представники цього підходу вважають, що розвиток сучасної масової культури набув не керованого характеру, й у ній усе більше прогресує відчуження, оскільки спотворюється людська природа, дегуманізується суспільство. До речі, існує й інший варіант співвідношення феномену відчуження і культури, котрий культуру подає як процес, динаміку і форму розвитку якого забезпечує відчуження. І культура, і відчуження подаються як парні історичні феномени, феномени втрати людиною цілісності своєї сутності, яку звели до поцейбічності, і обмежили, так би мовити, «цим світом». У даному контексті, підґрунтям історичного відчуження постає нерозвиненість індивідуального духу, який заземлений усвідомленням поцейбічності.

66. Загальна характеристика сучасної західної філософії.

Сучасна філософія Заходу зберігає традицію різноманітних уявлень універсального, що виникло в давнину. Існує велика кількість суттєвих картин світу, теорії його пізнання, вчень про суть людини, сенс життя, суть і призначення історії, благо і красу. Кожне претендує на універсальність і невразливість, але у кожному іншими виявляється нездатність багато що пояснити і наявність недовомовлених або суперечливих елементів, тобто вчення, теорії неуніверсальні і вразливі, такий стан філософія переживала в усі періоди історії. Особливості сучасної філософії Заходу пов'язуються з особливостями всього матеріального і духовного життя суспільства. Успіхи і невдачі цивілізації, що породжені наукою, служать об'єктом філософського відображення або протистояння. Сучасну західну філософію характеризує певне упереджене ставлення до науки, у минулому філософія могла не помічати або лише терпіти науку. Розширення в сучасній науці сфер не наочного і такого, що не сприймається, утруднює використання даних науки як засобу спростування агностицизму, ідеалізму і містики. Ознаки учень, а також матеріалізму перестали бути визначальними у відокремленні шкіл сучасної філософії Заходу.

Відомо, що соціально-економічний прогрес західної цивілізації здійснюється відтворенням нерівності між людьми, що породжує соціальні конфлікти і війни. Військово-технічні засоби дозволили стати значущими для світового розвитку націоналістичним і релігійно-фанатичним рухам. Психологічні і психологопатологічні дослідження розкрили глибини індивідуального і колективного несвідомого. Суб'єкт і об'єкт усіх процесів — людина. Звідси визнання людини всеосяжним предметом, універсальєю напрямків і шкіл сучасної філософії Заходу. Тоді як раніше людина, звичайно, складала частину предмета філософії. Закріплення конституціями пріоритетності прав і свобод людини, одним з вираження яких є свобода віросповідання, можна вважати кінцевою причиною формальної терпимості філософських учень одне до одного. Формально, офіційно, жодна філософія не може бути загальновизнаною, або державною. Усвідомлення недосконалості західного способу життя породило у сучасній філософії схильність до пошуку прийнятних ідей у філософії інших континентів.

Упереджене ставлення до науки (від догідливого до неприязного), відхід від відмінностей філософських вчень за їх належністю, до класичних напрямків (матеріалізму, ідеалізму і агностицизму), визнання людини одним з універсальних предметів обговорення, формальна взаємна терпимість різних учень і інтерес до філософії інших континентів - ось особливості сучасної філософської думки. Кожна з рис може служити ознакою за ступенем володіння якою розрізняються філософські вчення або напрями. Риси не притаманні лише філософським пошукам сучасних послідовників Арістотеля, Гегеля та ін., які складають незначну меншість. Послідовність розгляду основних напрямів сучасної філософії обумовлюється розташуванням їх за ступенем наявності обраної ознаки. Обравши як ознаку упереджене ставлення до науки, основні напрями можна розташувати в порядку зменшення схилення перед нею: філософія науки (неопозитивізм і постпозитивізм), структуралізм, фрейдизм, герменевтика, феноменологія, неотомізм, екзистенціалізм.

67. Позитивізм і його історичні форми.

Позитивізм (франц. positivisme, від латів. positivus - позитивний), філософський напрям, заснований на принципі, що усе справжнє, "позитивне" (позитивне) знання може бути отримане лише як результат окремих спеціальних наук (в особі свого засновника, Огюста Конта, позитивізм налічує шість наук: математика, астрономія, фізика, хімія, біологія і соціологія) і їх синтетичного об'єднання (у позитивній науці, що зводить дані усіх наук воедино) і що філософія як особлива наука, що претендує на самостійне дослідження реальності, не має права на існування.

Позитивізм оформився в 30-х рр. 19 віків. Творець позитивізму, що ввів цей термін, французький мислитель О. Конт проголосив рішучий розрив з філософською ("метафізичною") традицією, вважаючи, що наука не потребує якої-небудь філософії, що стоїть над нею; це, на думку позитивістів, не виключає синтезу наукового знання, за яким можна зберегти стару назву "філософії"; остання зводиться, т. о., до загальних висновків з природних і громадських наук. Оскільки позитивізм не має справи з "метафізичними" проблемами, він відкидає як ідеалізм, так і матеріалізм. Пережитки "метафізики", до яких відносяться, на думку Конта, претензії на розкриття причин і сутей, мають бути видалені з науки. Наука не пояснює, а лише описує явища і відповідає не на питання "чому", а на питання "як", і "підпорядковує уяву спостереженню фактів" (це основний закон позитивної науки, по Конту; його не дотримують як релігія, теологія, так і філософія, метафізика). Послідовний розвиток цієї тези веде до феноменалізму (від греч. феноменон - що являється; науково-філософське представлення, згідно з яким пізнання має справу не з об'єктами матеріального світу, а лише з сукупністю елементарних чуттєвих компонентів, відчуттів, "чуттєвих даних", а увесь зміст пізнання м би. зведено до чуттєвих сприйнять). Позитивній стадії в розвитку загальносвітової історії і науки передують дві ранні стадії: теологічна (коли пояснення дійсності відбувається на підставі надприродних чинників, віри, авторитету), і метафізична (пояснення на підставі ідей, категорій розуму, умогляд, відірваний від досвіду). Це розвиток свідомості і складає зміст "закону трьох стадій" (у розвитку людства), одного з основних законів позитивізму О. Конта.

Представниками першої, "класичної" форми позитивізму 19 віків, окрім Конта, були Э. Литтре, Г. Н. Вирубів, Э. Ренан - у Франції; Дж.С. Милль, Г. Спенсер - у Великобританії).

Джон Стюарт Милль вважає, що усе знання виникає з досвіду (у цьому плані він зближує позитивізм з англійським традиційним емпіризмом), а його предметом є відчуття. Матерія є лише постійна можливість відчуттів, а свідомість - можливість їх переживань. Виходячи зі своїх позитивістських феноменалістських представлень, Милль будує систему логіки, прагнучи вивести усі категорії і загальні поняття, вживані розумом, з різних асоціацій (з'єднань, зв'язків) чуттєвих даних, і заперечує за розумом яку-небудь його власну специфіку, незалежну від відчуттів.

Специфічна особливість позитивізму Герберта Спенсера - його вчення про загальну еволюцію, засновану на інтерпретації вчення Дарвіна, в якому він, проте, відмовлявся шукати глибинні причини, вважаючи, що еволюціонізм є простий опис фактів дійсності. Він розвиває також агностичне вчення про непізнаваність об'єктивної реальності, в суть якої можна проникнути лише за допомогою релігії, а не за допомогою науки.

68. Філософія життя Ф. Ніцше.

Наприкінці XIX ст. - у першій чверті XX ст. в Європі набула популярності "філософія життя", найпомітнішими представниками якої були **Ф. Ніцше, А. Бергсон, З. Фрейд**. Їх мало хвилював об'єктивний світ і наукова істина, а більше хвилювала людина, світ людського життя.

Філософія життя – напрям у неklasичній філософії кінця XIX-поч. XX ст., представники якою проголосили життя (в біологічній, психологічній формах) основним предметом філософії.

Постала вона як своєрідний протест проти гегелівської філософії, яку не хвилювали проблеми конкретної людини з її стражданнями і пориваннями. Якщо для класичної філософії гаслом було "істина понад усе", то для філософії життя - "Людина понад усе".

Критиком традиційних цінностей виступає німецький мислитель **Фрідріх Ніцше (1844-1900)**.

Основні положення його вчення:

1. Вслід за Шопенгауером він вище оцінює волю, ніж розум. Але на відміну від свого попередника, який вбачав у волі джерело страждань, світогляд Ніцше пройнятий оптимізмом. Для нього життя - це єдність радості й болю ("оптимістична трагедія").
2. "Життя" - центральне поняття його філософії. Вияви цього життя – "становлення" і "воля". Життя – це процес. "Воля" – це рушійна сила будь-яких процесів у неорганічному світі, боротьба за виживання, за розширення власного Я.

Із права сильного, "волі до влади" Ніцше виводить й основні моральні засади.

3. Людину Ніцше розглядає як біологічну недовершену істоту, в якій тваринні інстинкти підмінені розумом. Розум - це засіб, інструмент життя. Життя і воля – вищі цінності.
4. Порушив питання про цінність істини - центрального поняття ("ідола") філософії. У нього істина - це підпорядкована цінність.

Справді, оскільки основними цінностями є життя і воля, то істина стає підпорядкованою цінністю. Процес пізнання для Ніцше – не пошук істини, а «схематизація», спрощення світу, що забезпечує практичні дії. Відповідно істині відводиться інструментальна роль. Оскільки успішним може бути і хибне знання, то істина в такому разі урівнюється з хибним. З неї спадає ореол святості, вона втрачає цінність, заради якої варто жертвувати життям.

5. Здійснив переоцінку основних християнських цінностей – любові до ближнього і співчуття. Благодіяння церкви на підтримку слабких і страждаючих призвели до погіршення європейської раси.
6. З таких позицій розглядає Ніцше і мораль, заперечуючи абсолютність моральних цінностей, зокрема добра. Цінність його, як й істини, виявляється лише в тому, розкріпачує чи сковує воно потяг до влади.

Мораль повинна бути спрямована на культивування сильної людини, яка сама вирішує, що таке добро, а що зло. «Слабкі і невдахи повинні загинути – перша заповідь нашого людинолюбства. І потрібно ще допомагати їм в цьому», – проголошував він. На його думку, сильна людина сама вирішує, що таке добро, а що зло, не перекладаючи це на Бога.